

Landskab

LOUIS JENSEN

Landskabet har lagt ryg til enhver menneskelig følelse, til alle sindets rørelser. Det gælder skyerne, og det gælder ikke mindst skoven. Skoven er omdrejningspunktet, sindets store spejl, følelsernes hjemsted er på blade og i bladenes bevægelser for vinden.

Almindeligvis er det en kulisse. Det er landskabets lod, men i de bedste tekster forvandles bakker og marker. Den inspiration som forfatteren kan være heldig at rammes af, berører og sætter alt i bevægelse, også landskabet, så det fortæller om mere end sig selv. Sådan er det, og sådan må det være. Og derfor, præcis derfor læser vi. Ikke for at få at vide, hvad vi ved om fyrretræer og kornmarker, men for at høre at også dér, i græsset ved søens bred, er der ting på spil i blade og i lyset og luften, som aktualiserer vores egen længsel, vores fortvivlelse og spørgen. Og måske, for et øjeblik, giver et svar. Den metafysiske roemark. Ahorntræet hvis krone synger med tunger og struber af ild.

Der findes en del af den slags træer. Bjørnvigs med støreflokken, Johannes V. Jensens i den lange rejse, Herman Hesses, der stod lidt på skrå på marken uden for hans arbejdsværelse, før det blev fældet. I Blakes træ, det han kunne se som dreng, sad der en engel. De er bærere af mange frugter, ligesom landskabet: Erotiske, metafysiske, religiøse, og alle slags følelser og der er nok til en hel skov, som den Dante for vild i midtvejs på sin vandring gennem livet.

Seamus Heaney skriver i essaysamlingen *Fornemmelsen for stedet*:

Den dag i dag er grønne, våde enge, oversvømmede ødemarker, bløde sivbunde, et hvert sted som lokker med vandmættet jord og tundrabevoksning, selv set i et glimt fra en bil eller et tog, noget der over en øjeblikkelig og dybt fredfyldt tiltrækning på mig. Det er som om jeg er trolovet med disse steder, og jeg tror min trolovelse fandt sted en sommeraften for tredive år siden, da jeg og en anden dreng klædte os af helt ind til vore hvide bondedrengehud og badede i et mosehul, hvor vi vadede i det levertykke mudder, rejste en røg af dynd fra bunden og kom op fedtede, klistret ind i vandplanter, og sorte. Vi klædte os på igen og gik hjem iført vores våde tøj, med lugten af jord og stillestående vand hængende ved os, på en eller anden måde indviet.

Hvad Seamus Heaney fortæller her, kan de fleste mennesker forbinde sig med. Enhver barndom afsætter betydningsfulde og afgørende erindringer. Og for en forfatter, er det et kærnestof, som synligt og skjult, bærer langt ind i, hvad der senere skrives.

Har alle irske forfattere stået i vand i mosen? Becketts landskab er også mosen. Den vandfyldte eng eller den vandlidende skov. Der ligger hans helte med næsen trykket ned i vandet, og synker. Det er tilbage, ned, væk. Vandet siver ind. Det er opløsning. Gudskelov!

Landskabet som et spejl. At se på et landskab, at beskrive et landskab bliver hurtigt et blik på andet og mere. Det bliver et blik på den der ser. Fortsætter blikket med at se, åbner det igen for endnu noget nyt, og landskabet kommer igen, men forandret. Så står det med sine nye træer og buske, med jord og sand og skyer og en bille, der ufortrødent maser sig igennem græsset. Til sidst, hvis det er dét, der er på spil, så bliver landskabet til Gud.

At landskabets bakker og dale, dets bevoksninger og rislende vandløb fører ind i det erotiske er næsten uundgåeligt. Disse former kan ikke iagttages uden at de menneskelige former, og for manden, de kvindelige former, aktualiseres. Der ligger de med svulmende bryster og balder. Der ligger kønnets bevoksning, svajende og lokkende i vinden. Moder jord hed det. Og det er til at forstå. For ikke at tale om landskabets træer, hvis overgroede sår fra afbrækkede grene, selv for en blind der føler sig for med stokken, afbilleder kvindens køn. Johannes V. Jensen skrev det i *Kongens Fald*. Axel er ved at dø. Zacharias fortæller frit væk historier:

Det var om en munk, der rejste ad en genvej til Jerusalem. Først var han kommet forbi to klare Søer og op over en lille Høj og var gaaet uden om en Grav. Efter en lang rejse Bakke op og Bakke ned var han saa kommet til to store, hvide Bjerge, og der havde han bedet. Så var han rejst milevidt over et rundt Højland, først op og saa ned. Fra Toppen havde han øjnet Getsemane Have. Saa var han kommet til Jerusalem.

En pilgrimsrejse der går fra hovedet, over kroppen til kønnet. En rejse til Jerusalem. Og alt den op og ned.

Det landskab danskerne forbinder sig med, og som står inden i vores hoveder, er guldalderens landskaber. Det er Købkes, Eckersbergs og Lundbyes landskaber. Det er Ingemanns og ikke mindst H.C. Andersens landskaber. Det er bøgen, der spejler sin top i bølgen blå. Det er skovlysninger, hvor lyset falder og flimrer. Det er det landskab H.C. Andersen skildrer i de allerfleste eventyr: idyllen, og oftest er det som-

merens landskab: det grønne, det blomstrende, det svale, dér vi gerne vil sidde med udsigt over det blå vand holdende den elskede i hånden, mens svalen synger sit Kvi-vit. Og kornet er så gult osv. H.C. Andersens vinterlandskaber åbner for det dæmoniske: Den dæmoniske, forførende kvinde. Det grønne, sommeren, er en pegen på og en åbning ind mod det åndelige, det religiøse.

Guldalderens landskaber findes endnu. Også i virkeligheden, men andre er kommet til, og i den nyeste litteratur er idyllen stort set forsvundet, hvis ikke landskabet er fraværende. Forureningen, sliddet, kemien, bybygningens overbelastning har fremkaldt nye landskaber. Et markant eksempel er Merete Pryds Helles *Våndpest*. Hans Otto Jørgensens landbrugslandskaber er også fjernt fra idyllen, om end der også her er en gammeldags og skrøbelig skønhed, men over det hele, ikke mindst over bygningerne, ligger et tungt lag af nedslidthed, mure der vælter, rust.

Alt kan gøres til grin. Det er sikkert. Også landskabet. Men det sker næsten aldrig. Det åbner for det åndelige, det religiøse, det er skærm hvorpå der projiceres, men det er sjældent dér, det humoristiske udfolder sig. Selv i Sternes *Tristram Shandy*, der jo ellers er en morsom bog, tages landskabet alvorligt. Dyrene kan man altid få sig et godt grin over: den tåbelige, drøvtyggende ko, det dumme får, den indbildske hane og nattergalen, der synger alt for højt. Måske fordi de ligner os. Landskabet ligner os ikke. Det er mere en gåde. Og derfor, naturligvis, er det en mulighed uden ende, en erkendelsesvej. Træer beskrives sjældent eller aldrig, så læseren griner. Birken får os ikke til at le. Den bliver i stedet en sen pensel mod en himmel af is. Heden er en alvorlig affære. Dyrene, der færdes i landskabet, ja, de får deres bekomst.

Men først og fremmest er landskabet jo smukt. Og den skønhed glæder os. Den udvider os kropsligt og psykisk. Er det muligt alene at beskrive landskabet. Kan det stå som sig selv? Kan der skrives, f.eks. en kortprosa, som alene beskriver f.eks. en skråning? Måske, men før teksten får lov at blive en skråning med jord, græs, små sten og frø angribes den af læserens associationer. Græsset bliver til tunger, lyset bliver til alt det, som lyset er forinden og igen fremkalder i bevidstheden. Den lille skråning oversvømmes, men kunne den stå som sig selv, så ville det være smukt og betydningsfuldt. Her kunne ligge en opgave. Ikke alene for forfatteren, men også for læseren.